

УДК 628. 012

Квасній З. В., аспірант (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Дрогобич)

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В статті проаналізовано фінансове забезпечення регіональних програм підтримки розвитку малого бізнесу по областях України за останні роки. Досліджено фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку розвитку малого підприємництва в регіонах України. Обґрунтовано доцільність формування інфраструктури підтримки малого підприємництва.

Ключові слова: мале підприємництво, регіональні програми, фінансування, фінансова підтримка, кредитування.

Розглядаючи та аналізуючи проблеми, які нині перешкоджають розвитку малого бізнесу в Україні доцільно відзначити, що основною з них є недостатність фінансування.

Проблема фінансового забезпечення малого бізнесу заслуговує особливої уваги у науковій літературі. Значний вклад у висвітлення даного питання внесли такі вітчизняні економісти-фінансисти, як П. Ю. Буряк, М. Д. Біломістний, З. С. Варналій, В. Збарський, Т. Меркулова, О. В. Крохмаль, М. І. Крупка, Я. П. Онищук та інші.

Разом з тим, зазначимо, що питання удосконалення фінансового забезпечення малих підприємств в кожному конкретному регіоні потребує подальшого дослідження.

Несприятливе законодавство, корупція, тепличні умови для "своїх", тиск податкових органів, недосконала система судочинства, проблеми з кредитуванням і нинішня нестабільна політична ситуація в Україні – це характеристика середовища функціонування малого бізнесу в регіонах України.

Метою статті є дослідження стану фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні в цілому та в її окремих регіонах.

Статистика в Україні показує, що малі підприємства складають 93,7% від загальної кількості усіх підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, станом на кінець 2012 року їх число склало 150,8 тис. підприємств [6]. На відміну від європейської практики, в Україні працює принцип "Не вчіть мене жити – краще допоможіть матеріально". При цьому фінансова підтримка малого бізнесу з боку держави суто символічна.

Так, у Державній програмі активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки річний обсяг фінансування з держбюджету становить 10,3 млн грн, тобто 22 коп. на одного жителя країни.

Аналіз статистичних даних показує, що у 2009 році з бюджету держави на підтримку розвитку малого підприємництва перераховано 162 тис. грн, у 2010 році – 347 тис. грн, а в 2011 році не виділено жодних коштів, хоча в бюджеті на це було передбачено понад 10 млн грн. Місцеві фонди підтримки фінансуються з бюджетів регіонів, районів і міст, проте ресурси з цих джерел не можуть належним чином фінансувати заплановані видатки [5].

Наприклад, у 2010 році Український фонд підтримки підприємництва запланував бюджет в обсязі 32 млн грн, а фактично фінансування здійснене в розмірі 17,4 млн грн – 54% від плану. Це означає, що регіональні фонди не могли реалізувати всі свої заходи: зривалися і кредитування, і ведення підготовчих та консультативних послуг для фірм сектора [6].

За наданими Міністерством економічного розвитку і торгівлі у 2012 році в місцевих бюджетах всіх 27 регіонів України було передбачено кошти на фінансування заходів регіональних програм підтримки розвитку малого підприємництва. На виконання цих заходів у 2012 р. затверджено використання коштів у загальному обсязі 30,7 млн грн.

Фінансова підтримка суб'єктів підприємницької діяльності на місцях здійснювалася за рахунок кредитів банків, коштів кредитних спілок та фондів підтримки підприємництва. У деяких регіонах застосовується механізм часткового відшкодування відсотків за кредитами, наданими суб'єктам малого підприємництва для реалізації інвестиційних проєктів за рахунок місцевих бюджетів.

В Україні високий ризик неповернення кредитних зобов'язань та недосконале державне регулювання і система правового захисту, призвели до того, що переважна більшість українських банків відмовляється співпрацювати з малими підприємствами

Аналіз показує значну диспропорцію в обсягах фактичного фінансування заходів регіональних програм підтримки розвитку малого підприємництва в окремих регіонах (рисунок).

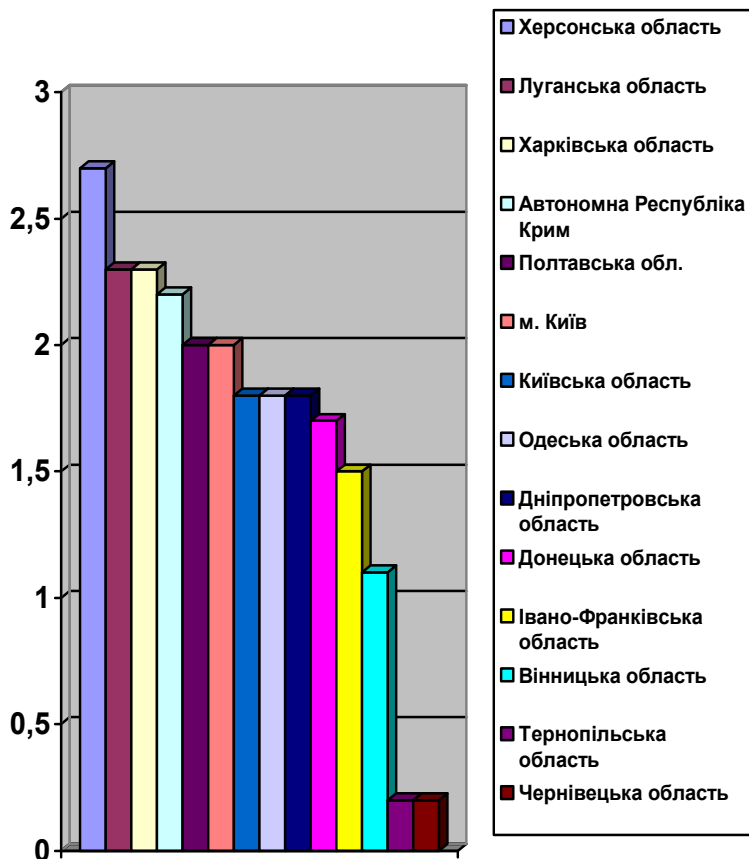

Рисунок. Динаміка обсягів фінансування програмних заходів по областях у 2012р., млн грн

В регіонах забезпечується впровадження системи електронного документообігу та автоматизованого обміну даними між державними адміністраторами і місцевими дозвільними органами.

У м. Києві 100% запланованих у бюджеті коштів було направлено на компенсацію відсотків за банківськими кредитами.

За свідченням представників провідних банків на сьогоднішній день в Україні лише 5 банків мають спеціальні програми фінансування

для малих підприємств [9]. Аналіз показав, що найбільші обсяги банківського кредитування суб'єктів малого підприємництва отримали Одеська та Кіровоградська області. Загальна сума кредитів, наданих банківськими установами Одеської області у 2012 році підприємствам малого бізнесу становила 9,3 млрд грн, банківськими установами Кіровоградської області – 749,4 млн грн. У Харківській області у 2012 році загальна сума прямих іноземних інвестицій становила 2,1 млрд дол. США.

У Чернівецькій області для пільгового кредитування підприємців та з метою інвестування в проекти на стадії «бізнес-ідей» у квітні 2012 року презентовано інвестиційний Фонд Буковина. У вересні 2012 року на засіданні Ради з питань розвитку підприємництва та залучення інвестицій в Чернівецьку область за участі Федерації роботодавців України, презентовано перших 6 проектів, на реалізацію яких Інвестиційний Фонд Буковина виділив перший мільйон грн (на фінансування трьох бізнес ідей з «нуля» – 240 тис. грн та для розвитку трьох вже існуючих малих і середніх підприємств – 790 тис. грн на пільгові трирічні кредити під 12% річних) [8].

На Волині за дев'ять місяців 2012 року в область залучено 355,6 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, за час дії регіональної програми – 93,2 млн дол. США.

Заслужує уваги Рівненська область, у якій за 9 місяців 2012 року у розвиток економіки області інвестовано 1990,2 млн грн капітальних інвестицій, що на 33,6% більше, ніж за аналогічний період 2011 року. Найбільше інвестовано у будівництво – 66,5% від загального обсягу інвестицій, у промисловість – 27,4%, у сільське господарство – 6,6%. Іноземних інвестицій залучено у загальному розмірі 293,9 млн дол. США. Інвестиції надійшли з 38 країн світу. До п'ятірки основних країн-інвесторів входять: Німеччина – 73,9 млн дол. США, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – 62,4 млн дол. США, США – 39,3 млн дол. США, Кіпр – 25,1 млн дол. США та Італія – 20,6 млн дол. США. Найбільш інвестиційно привабливими для нерезидентів є підприємства промисловості, в які вкладено 151,2 млн дол. США іноземних інвестицій. Обсяг іноземних кредитів та позик в економіку області за дев'ять місяців 2012 року становив 91,5 млн дол. США. Найбільше їх надійшло з Німеччини та Кіпру. Загальний обсяг іноземного капіталу становив 385,4 млн дол. США [7].

Аналіз інфраструктури підтримки малого підприємництва свідчить, що в регіонах створено інфраструктуру для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, науково-

технологічної, консультативної та освітньої підтримки.

Станом на 01.01.2013 р. в регіонах України діяли 531 бізнес-центрів, 76 бізнес-інкубаторів, 46 технопарків, 535 лізингових центрів, 3964 небанківських фінансово-кредитних установ, 3031 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 3902 інформаційно-консультативних установ, 242 фондів підтримки підприємництва.

У 2012 р. у Київській області розпочав роботу бізнес-інкубатор „Happy Farm”, що є першим в Україні бізнес-інкубатором повного циклу, який надає послуги з розвитку стартап-проектів, забезпечує подальший їх супровід та залучення інвестицій у стартап-компанії.

КП «Київський міський бізнес-центр» надає консалтингові послуги з питань реєстрації суб'єктів господарювання, отримання кредитів, працевлаштування, навчання, оподаткування, отримання дозволів, відкриття рахунків в банках, управління підприємством.

У Львівській області фінансову допомогу малому підприємству надають 16 бізнес-центрів. У Львові створено об'єднаний бізнес-сервіс-центр компанії «Nestle», який є третім у світі внутрішнім бізнес-сервіс-центром у складі міжнародного підрозділу «Бізнес Сервіс Nestle» і здійснює фінансові операції з обслуговування бізнес компанії більш, ніж в 20 сусідніх країнах.

У 2012 році місцевими органами виконавчої влади здійснювалося впровадження державної регуляторної політики, відповідно до Закону України від 11.09.2003 № 1160 «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

У Львівській області протягом 2012 року органами місцевого самоврядування було прийнято 55 нових, переглянуто 37 та здійснено відстеження результативності 99 регуляторних актів. В Чернігівській області на веб-сайті ГСП «Ресурсний центр» при державній організації «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області» запроваджено рубрику для інтерактивного спілкування «Вплив регуляторних актів».

З метою налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадського суспільства, у регіонах України налічується 2205 громадських об'єднань підприємців та 20 районних громадських організацій.

Протягом 2011-2012 років з бюджету міста Києва за статтею «підтримка малого і середнього підприємництва» на часткову компенсацію відсотків за отриманими суб'єктами господарювання кредитами перераховано 10055,5 тис. грн, в т.ч. у 2012 році – 2000,0 тис. грн.

Кредитними спілками м. Києва у 2012 році надано комерційних кредитів на суму 11,9 млн грн, що становить 5,9% від загальної суми ко-

мерційних кредитів, наданих кредитними спілками України.

На сьогодні державна політика підтримки малого та середнього бізнесу реалізується через виконання місцевих програм розвитку малого підприємництва. З метою підтримки розвитку малого бізнесу, реалізації основних принципів державної регуляторної політики, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у розвитку підприємницької діяльності, в регіонах діють координаційні ради з питань розвитку підприємництва.

Фактичні обсяги наданої прямої підтримки у вигляді пільгових кредитів та інвестицій на реалізацію бізнес-проектів, а також відшкодування відсотків за банківськими кредитами дуже малі та невідчутні для малого підприємництва, що вказує на недоцільність і формальність такої допомоги. В 2012 р. пряма фінансова підтримка була фактично надана 138 малим підприємствам на загальну суму 11 млн грн. При цьому в дев'яти регіонах – Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Житомирській, Львівській, Сумській, Тернопільській, Миколаївській областях і м. Севастополь – підтримка не надавалася взагалі. Ще в десяти регіонах було підтримано лише від одного до п'яти малих підприємств. Максимальні суми підтримки були надані в м. Києві, Одеській, Луганській та Івано-Франківській областях і становили від 1 до 2 млн грн лише для 10–13 малих підприємств.

Вирішення проблем у сфері фінансової підтримки розвитку малого підприємництва в Україні потребує розробки та реалізації комплексу заходів, який повинен включати:

- сприяння розвитку фондовому ринку;
- удосконалення інфраструктури фінансово-кредитного ринку;
- розвиток венчурного бізнесу;
- посилення співпраці з міжнародними організаціями та фондами, що стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу як з боку банківських установ так і державних регулюючих органів;
- збільшення суми коштів передбачених у державному бюджеті на компенсацію відсотків сплачених малими підприємствами банкам за кредитами, отриманими на інвестиційну діяльність.

Таким чином, провівши аналіз фінансового забезпечення кредитування малого бізнесу в Україні та в окремих її регіонах, можна зробити висновок, що сучасний стан розвитку джерел фінансування розвитку малого бізнесу в Україні не дає змоги активно розвиватись малим підприємствам. Основними причинами цьому є нерозвиненість фондового ринку, інфраструктури фінансово-кредитного ринку та цілеспрямованої державної регуляторної політики.

Фінансова криза 2008–2014 рр. завдала удару і по банках — основному джерелу зовнішнього фінансування для малого та середнього підприємництва, і особливо – по підприємцях. У результаті банки отримали великі обсяги сумнівної кредитної заборгованості і в 2009–2013 рр. мало та неохоче кредитували малий і середній бізнес, зосереджуючи зусилля передусім на великих корпоративних клієнтах.

Нинішній стан справ в економіці України призвів до того, що підприємці постраждали від економічного спаду, скорочення замовлень і залишилися без доступу до фінансування, а частина – залишилася з боргом перед банками, що значно подорожчав у результаті девальвації гривні.

1. Ярмак О. Аналитический отчет о рынке кредитования малого и среднего бизнеса в банках Украины за октябрь 2012 года / О. Ярмак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/korporativnyy_biznes/analitika/analiticheskiy_otchet_o_rynke_kreditovaniya_malogo_i_srednego_biznesa_v_bankah_ukrainy_zh_0ktyabr_2012_goda. 2. Перемот А. Малий бізнес в Україні: «чужой» против «хищников». / А. Перемот // УРА-Информ. Донбасс. – 20.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ura.dp.ua/20.05.2012/124979.html>. 3. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/>. 4. Смеречинська Н. М. Кредитування суб'єктів малого підприємництва в Україні. / Смеречинська Н. М., Хариневич-Яворська Д. О. // 6.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nauka.kushnir.mk.ua/=56352>. 5. Мартинюк Л. А. Сучасний стан фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні / Л. А. Мартинюк // Конкурентний розвиток підприємництва в Україні : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 136-141.

Рецензент: д.е.н., професор Лазарішина І. Д. (НУВГП)

Kvasniy Z. V., Post-graduate Student (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Drogobych)

ANALYSIS OF FINANCIAL SUPPORT FOR SMALL BUSINESS IN UKRAINE: A REGIONAL PERSPECTIVE

The paper analyzes the financial support of regional programs to support small business development in the regions of Ukraine in recent years. Studied finance and credit and investment support for small business development in the regions of Ukraine. The expediency of

building up infrastructure to support small businesses.

Keywords: small business, regional programs, funding, financial support lending.

Квасний З. В., аспірант (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, г. Дрогобыч)

АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье проанализированы финансовое обеспечение региональных программ поддержки развития малого бизнеса по областям Украины за последние годы. Исследованы финансово-кредитную и инвестиционную поддержку развития малого предпринимательства в регионах Украины. Обоснована целесообразность формирования инфраструктуры поддержки малого предпринимательства.

Ключевые слова: малое предпринимательство, региональные программы, финансирование, финансовая поддержка, кредитование.
